

Nr 85

Utlåtande i anledning av motioner angående samordningen av statlig tjänstepension samt tilläggpension.

Andra lagutskottet har behandlat två till lagutskott hänvisade likalydande motioner, I: 764 av herr *Kaijser* samt II: 896 av herr *Oskarson m. fl.*

I motionerna kritiseras gällande regler för samordning mellan statlig tjänstepension och pension enligt lagen om allmän försäkring. Motionärerna pekar bl. a. på att reglerna medför att statligt anställda, som har sidoinkomst från annat förvärvsarbete än anställning, i vissa fall betalar tilläggs-pensionsavgift utan att detta medför någon höjning i den pension de även utan att betala sådan avgift är berättigade till. Motionärerna sammanfattar sina synpunkter på följande sätt:

Det är således önskvärt att

1. man från den allmänna försäkringens sida låter dem som på grund av bristfälliga och missvisande informationer i onödan inbetalat ATP-avgifter få dessa restituerade,

2. riksförsäkringsverket ger dem som över huvud taget kan beröras av samordningen fullständig information och då på ett sådant sätt att denna information når dem säkert, t. ex. genom rekommenderad försändelse,

3. riksförsäkringsverket också därvid informerar om möjligheterna att genom icke samordningsbar pensionsförsäkring bättra på åldersskyddet.

Motionerna mynnar ut i ett yrkande att riksdagen måtte ge Kungl. Maj:t till känna vad i motionerna anförts.

Gällande bestämmelser

Statstjänstemännen erhåller pension enligt statens allmänna tjänstepensionsreglemente och statens pensionslöneförordning. Sedan statstjänstemännen fått förhandlingsrätt tillhör pensionsförhållanden de områden om vilka parterna kan träffa avtal. Det statliga pensionssystemet är tillämpligt på ordinarie och extraordinarie tjänstemän samt på övriga tjänstemän under förutsättning att de uppfyller vissa krav, bl. a. på viss tids tjänstgöring. Pension kan utgå som ålderspension, sjukpension eller familjepension. För full ålderspension krävs 30 tjänsteår. Pensionsunderlaget utgörs av slutlöneklas-sens lönebelopp i den lönegrad tjänstemannen befinner sig vid pensionsfallet. Har tjänstemannen haft lönegraden kortare tid än fem år kan dock pensionsunderlaget bli något lägre. Vid högre lönegrader än C 2 inräknas inte hela lönen i pensionsunderlaget. Ålderspensionen och sjukpensionen utgör 65 % av pensionsunderlaget. Därtill kommer vissa rörliga tillägg och efter 67 års ålder ett särskilt tillägg, f.n. ca 2 000 kr./år. Familjepensionens storlek beror på antalet efterlevande. En efterlevande får 32,5 % av pensionsunderlaget i pension. Procenttalet stiger för varje ytterligare efterlevande. För exempelvis tre efterlevande utgör talet 52 %.

De statliga pensionsförmånerna är samordnade enligt den s. k. bruttometoden med förmånerna från den allmänna pensioneringen, d. v. s. folk- och tilläggspensioneringen i lagen om allmän försäkring. Bruttosamordningen innebär att den enskilde är berättigad till minst de förmåner som skall utgå enligt pensionsreglementet. Skulle folk- och tilläggspension tillsammans vid något utbetalningstillfälle överstiga tjänstepensionens belopp skall det högre beloppet utbetalas. Samordningen är sålunda individuell och innebär att den enskilde är garanterad att alltid få ut minst så stora förmåner som följer av den allmänna pensioneringen. Samordningen gäller enbart sådana pensioner som intjänats samtidigt. En tjänsteman med endast tjugo tjänsteår får därför endast två tredjedelar av folkpensionen samordnad. Har en sådan tjänsteman under tid då han inte hade statlig tjänst förvärvat pensionspoäng inom ATP-systemet på grund av anställning eller annat förvärvsarbete samordnas inte den del av tilläggspensionen som dessa pensionspoäng ger upphov till. För vissa familjepensionsförmåner gäller särskilda samordningsregler.

Som ovan framhållits bygger det statliga pensionssystemets ålderspension på lönen i slutlöneklassen. Vid beräkningen av ålderspensionens storlek inom ATP-systemet utgår man från en längre tidsperiod. Avgörande för ATP-pensionens storlek blir enligt huvudregeln inkomsterna under den försäkrades femton bästa inkomstår. En annan skillnad i systemen är att kompensationen i det statliga tjänstepensionssystemet är något högre (65 %) än i ATP (60 %). Det sagda innebär att vid en jämförelse av utfallet för en enskild pensionär enligt de båda systemen den statliga tjänstepensionen ofta blir inte oväsentligt högre. Detta medför i sin tur att statsanställda, som vid sidan av sin tjänst har andra förvärvsinkomster berättigande till ATP, i allmänhet inte får någon direkt fördel av dessa inkomster i pensionshänseende. Endast för det fall att sidoinkomsten har en sådan storlek att den sammanlagda folk- och tilläggspensionen skulle överstiga tjänstepensionen ger sidoinkomsten utslag i högre pension för statspensionären. Om sidoinkomsten är löneinkomst, betalar arbetsgivaren avgift till ATP. Avgiftsskyldigheten är obligatorisk och föreligger alltså oavsett om sidoinkomsten medför förhöjd pension. Om däremot sidoinkomsten härrör från annat förvärvsarbete än anställning — det gäller inkomst som egen företagare — skall vederbörande själv betala tilläggspensionsavgift. I det fallet föreligger emellertid inte obligatorisk skyldighet att betala avgift. Den försäkrade kan nämligen anmäla undantagande från ATP, såvitt angår inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Har sådant undantagande skett, skall vid beräkning av pensionsgrundande inkomst för tid efter ingången av året näst efter det då anmälan gjordes hänsyn inte tagas till inkomst av annat förvärvsarbete. Avgiftsskyldighet föreligger självfallet inte om undantagande gjorts. En statsanställd som i egenskap av egen företagare har inkomster vid sidan av tjänsten kan alltså genom att i förväg anmäla undantagande av sidoinkomsten från ATP undgå att belastas med tilläggspensionsavgift.

Undantagande medför vissa speciella konsekvenser. Den som för inkomst av annat förvärvsarbete trätt ur ATP-systemet kan inte ånyo träda in i det samma förrän fem år förflutit. Den som återinträtt kan inte på nytt göra undantagande. Dessa regler har tillkommit för att förhindra spekulation från de försäkrades sida. Undantagande från försäkringen för tilläggspension får vidare betydelse för försäkringen för tilläggssjukpenning. Den försäkrades sjukpenningklass skall nämligen, om undantagande gjorts bestämmas med bortseende från inkomst av annat förvärvsarbete. Undantagandet kommer alltså att automatiskt omfatta både ATP och sjukförsäkring.

Utskottet

Statstjänstemännen har sina pensionsförhållanden reglerade i särskild ordning. De centrala bestämmelserna finns i statens allmänna tjänstepensionsreglemente (SPR). Pensionsförmånerna enligt detta reglemente är i allmänhet förmånligare än vad den allmänna pensioneringen i motsvarande fall kan erbjuda. I vissa situationer då den statsanställda vid sidan om sin tjänst har icke obetydliga inkomster från annat förvärvsarbete kan det emellertid ställa sig förmånligare för honom att få pensionen beräknad enligt den allmänna pensioneringens regler. För att en sådan statsanställd inte skall bli sämre ställd än pensionärer i allmänhet har det föreskrivits att en statlig tjänsteman har rätt att få sin pension beräknad enligt allmänna pensioneringen om det ställer sig fördelaktigare. Samordningen mellan pensionsystemen är sålunda individuell för varje pensionär och en jämförelse mellan utfallet i de båda systemen skall göras vid varje utbetalningstillfälle.

En följd av att det statliga tjänstepensionssystemet generellt sett ger högre kompensation än den allmänna pensioneringen blir att sidoinkomster av måttlig storlek i regel inte leder till en högre pension för en statsanställd. Av naturliga skäl önskar en statsanställd i ett sådant fall inte heller betala avgift till ATP för sidoinkomsten. De som själv skall betala avgift till ATP-systemet, d. v. s. de som har inkomst av annat förvärvsarbete än anställning, kan också slippa avgiftsskyldighet genom att före det kalenderår under vilket inkomsten beräknas inflyta anmäla undantagande från försäkringen för sådan inkomst.

I förevarande motioner hävdas att informationen om samordningen mellan SPR och ATP och om möjligheterna till undantagande är bristfällig samt att detta lett till att en del personer till ATP betalt egenavgifter, som inte ger utslag i högre pension. Motionärerna vill därför att sådana »i onödan» inbetalade avgifter skall restitueras. Motionärerna önskar därjämte att riksförsäkringsverket skall ge alla som kan beröras av samordningen fullständig information som når dem säkert, t. ex. genom rekommenderade försändelser. Informationen skall också innefatta upplysningar om möjligheten att bättra på pensionsskyddet genom att teckna försäkring utom det allmänna pensionssystemet.

En konsekvens av nuvarande ordning är att det i regel inte förrän i samband med utbetalning av pension är möjligt att säkert avgöra huruvida en statspensionär med sidoinkomster får någon direkt fördel av för sidoinkomsterna inbetalade ATP-avgifter. Redan på grund härav kan det inte komma i fråga att såsom motionärerna föreslår restituera avgifter. En sådan ordning skulle dessutom strida mot försäkringstekniska principer. Till detta kommer att samordningsbestämmelserna liksom övriga pensionsbestämmelser tillhör de frågor som statstjänstemännen kan förhandla och träffa avtal om. Motionerna bör alltså inte föranleda någon åtgärd i denna del.

Såsom motionärerna påpekar inrymmer pensionssystemet möjlighet för statstjänstemän att undgå att betala avgifter för sidoinkomster från annat förvärvsarbete genom att de i förväg kan anmäla undantagande från försäkringen. Det är självfallet viktigt att man i denna fråga liksom i andra frågor som rör socialförsäkringarna söker öka kunskaperna hos berörda personer. Att såsom motionärerna föreslår sända ut information i form av rekommenderade försändelser till alla som över huvud taget kan beröras av samordningen förefaller inte ändamålsenligt. Undantagande skall, som nämnts, ske före det inkomsten uppbärs, vilket innebär att informationen för att uppfylla motionärernas krav måste sändas till alla statstjänstemän. Det behov av upplysning som kan finnas torde i stället dels kunna fyllas av de fackliga organisationerna, dels kunna fullgöras inom ramen för den allmänna upplysningsverksamheten om socialförsäkringarna. I det sammanhanget kan det nämnas att informationsutredningen undersöker hur samhällsinformationen i allmänhet skall kunna effektiviseras på olika sätt. Med hänsyn till det anförda synes det inte heller beträffande de framlagda förslagen om information erforderligt med någon åtgärd från riksdagens sida.

Utskottet hemställer,

att motionerna I: 764 och II: 896 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 25 november 1969

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herr Strand (s), fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Eric Carlsson (cp), Österdahl (fp), Kaijser (m), Ivar Andersson (s)* och fru Grethe Lundblad (s)*;

från andra kammaren: herrar Odhe (s), Fredriksson (s), Larsson i Öskevik (cp), Ringaby (m), Nilsson i Kalmar (s), fru Sigurdsen (s), fru Frænkel (fp) och fru Håvik (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr Kaijser (m).